

СТРУКТУРА АНГЛОМОВНОГО КОНЦЕПТУ HAIR

Мікава Н.М.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Стаття присвячена розглядові особливостей вербалізації англomовного концепту HAIR. Мета роботи полягає у розгляді структури англomовного концепту HAIR як фрагмента англomовної картини світу. Досліджуваний англomовний концепт HAIR є фрагментом концептуальної картини світу, що відбивається у мовній картині світу, а саме в трьох її фрагментах, вербалізованих конститuentами лексико-семантичних груп, виокремлених за соматичною ознакою: head hair, facial hair, body hair. Проведений аналіз показав, що структура англomовного концепту HAIR в наївній картині світу є трьохкомпонентним утворенням, що складається з ядра, приядерної зони та периферії. До ядра відносяться такі концептуальні ознаки як тілесність та стать. До приядерної зони належать об'єктивні та образно-асоціативні концептуальні ознаки, а саме: вік, тонкість, захист, краса, сила / успішність, цінність. Периферія концепту складається із соціально-ідентифікуючих функцій – професійної, релігійної та соціально-групової. До ядра концепту HAIR в професійній картині світу відносяться такі концептуальні ознаки як тілесність, стать, структура та розвиток. До приядерної зони належать об'єктивні концептуальні ознаки, а саме: здоров'я, вік, захист. Периферія концепту складається із професійної, релігійної та соціально-групової соціально-ідентифікуючих функцій. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді виокремлених аспектів вербалізації на матеріалі англomовного художнього мовлення.

Ключові слова: концепт, лексико-семантична група, hair, концептуальна ознака.

СТРУКТУРА АНГЛОЯЗЫЧНОГО КОНЦЕПТА HAIR

Микава Н.М.

кандидат филологических наук, доцент,
Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Статья посвящена рассмотрению особенностей вербализации англоязычного концепта HAIR. Цель работы заключается в рассмотрении структуры англоязычного концепта HAIR как фрагмента англоязычной картины мира. Исследуемый англоязычный концепт HAIR является фрагментом концептуальной картины мира, который отражается в языковой картине мира, а именно в трех ее фрагментах, вербализованных конститuentами лексико-семантических групп, выделенных по соматической признаку: head hair, facial hair, body hair. Проведенный анализ показал, что структура англоязычного концепта HAIR в наивной картине мира является трёхкомпонентным образованием, которое состоит из ядра, приядерной зоны и периферии. К ядру относятся такие концептуальные признаки как телесность и пол. К приядерной зоне относятся объективные и образно-ассоциативные концептуальные признаки, а именно: возраст, тонкость, защита, красота, сила / успешность, ценность. Периферия концепта состоит из социально-идентифицирующих функций - профессиональной, религиозной и социально-групповой. К ядру концепта HAIR в профессиональной картине мира относятся такие концептуальные признаки как телесность, пол, структура и развитие. К приядерной зоне относятся объективные концептуальные признаки, а именно: здоровье, возраст, защита. Периферия концепта состоит из профессиональной, религиозной и социально-групповой социально-идентифицирующих функций. Перспективы дальнейших исследований видим в рассмотрении выделенных аспектов вербализации на материале англоязычной художественной речи.

Ключевые слова: концепт, лексико-семантическая группа, hair, концептуальный признак.

STRUCTURE OF THE ENGLISH CONCEPT *HAIR*

Mikava N.

candidate of philological sciences, associate professor,
Odessa I.I. Mechnikov national university

The article is devoted to the consideration of the features of the verbalization of the English concept HAIR. The purpose of the work is to examine the structure of the English concept HAIR as a fragment of the English-language picture of the world. The English concept HAIR is a fragment of the conceptual picture of the world, which is reflected in the language picture of the world, namely in its three fragments, verbalized by the constituents of the lexical-semantic groups, distinguished according to the somatic feature: head hair, facial hair, body hair. The analysis showed that the structure of the English concept HAIR in the naive picture of the world is a three-component formation, which consists of a core, a nuclear zone and a periphery. The core includes such conceptual features as somatic and gender. The nuclear zone includes objective and various associative conceptual features, namely: age, thinness, protection, beauty, strength / success, value. The periphery of the concept consists of socially-identifying functions - professional, religious and social-group. The core of the concept HAIR in the professional picture of the world includes such conceptual features as somatic, gender, structure and development. The nuclear zone includes objective conceptual features, namely: health, age, protection. The periphery of the concept consists of professional, religious, and social-group social-identifying functions. The prospects for further research are seen in the consideration of the mentioned aspects of verbalization on the material of English artistic speech.

Key words: concept, lexical semantic group, hair, conceptual feature.

Вступ

Однією із характерних рис сучасного мовознавства є загальна антропоцентрична спрямованість лінгвістичних розвідок в межах різних наукових парадигм, зокрема й когнітивної. Останні десятиліття відзначилися бурхливим розвитком когнітивної лінгвістики та її галузей, серед яких провідне місце посідає лінгвоконцептологія. Головною проблемою лінгвоконцептології є вивчення мовного відображення процесів концептуалізації та категоризації дійсності (Селіванова 2006).

Мета статті полягає у розгляді структури англomовного концепту HAIR як фрагмента англomовної картини світу.

Досліджуваний англomовний концепт HAIR є фрагментом концептуальної картини світу, що відбивається у мовній картині світу, а саме в трьох її фрагментах, вербалізованих конститuentами лексико-семантичних груп, виокремлених за соматичною ознакою: *head hair, facial hair, body hair*. Досліджуваний концепт HAIR є об'єктивним (тобто вираженим у знаковій формі) уявленням (узагальненим чуттєво-наочним образом), універсальним антропоконцептом (стосується людини та є наявним у всіх етнокультурах), предметним (вербалізується здебільшого іменниками) та лексичним (представлений лексичними одиницями).

Результати та обговорення

У дослідженні ми дотримуємось принципів семантико-когнітивного підходу до аналізу концепту HAIR. Досить часто в семантико-когнітивних лінгвістичних дослідженнях концепт отримує польовий опис.

У структурі концепту при такому підході відбивається смислова ієрархія його конститuentів. Дослідники виділяють ядро і периферію. Семантичні ознаки, що становлять зміст кожного з компонентів поля концепту,

розмежовуються за критеріями частотності, обов'язковості, експліцитно / імпліцитності і ін.

Ядро концептуального поля складають об'єктивні семантичні ознаки, тобто ті елементи змісту базових репрезентантів, які закріплені в тлумачних словниках і несуть в собі можливості для подальшого концептуального розвитку, крім того, ті смислові природження, які відображають ментальні стереотипи нації, народу, а також семантичні ознаки, які неодноразово представлені в літературному тексті, отже, виражають художнє бачення світу. Периферію концептуального поля формують суб'єктивні семантичні ознаки, що виникли в процесі концептуалізації і пов'язані з об'єктивними семантичними ознаками асоціативно.

Іноді в структурі концепту виокремлюють три складових: ядро (основне поняття, когнітивно-пропозиційна структура важливого концепту), приядерна зона (інші лексичні репрезентації важливого концепту, його синоніми і т.д.) і периферія (асоціативно-образні репрезентації). Ядро і приядерна зона переважно репрезентують універсальні і загальнонаціональні знання, а периферія – індивідуальні. Віддаленість від ядра, як справедливо підкреслюють дослідники, не є показником недостатньої важливості периферійних компонентів концепту, суб'єктивних природжених значень.

Структуру англomовного концепту HAIR, з огляду на вищезазначені моделі, представляємо як трьохкомпонентне утворення, що складається з ядра, приядерної зони та периферії. Як показав проведений аналіз мовного та мовленнєвого втілень англomовного концепту HAIR, у наївній та професійній картинах світу дещо різняться його концептуальні ознаки. Тому розглянемо окремо та порівняймо структуру досліджуваного концепту в його наївному та професійному варіантах.

До ядерної зони відносимо такі номінативні одиниці, які експлікують наступні ознаки волосся: як його тілесність (соматичну приналежність) та гендерну маркованість. Концептуальна ознака – **тілесність** – зафіксована у словникових дефініціях номінації *hair* – *growing fom the skin of humans*; саме вона закріплена у внутрішній формі цієї номінативної одиниці; крім цього, вона знаходить своє відображення і у словникових дефініціях всіх конститuentів трьох ЛСГ *head hair*, *facial hair*, *body hair*, які вербалізують досліджуваний концепт. Концептуальна ознака **стать** також зафіксована тлумачними словниками у дефініціях зачісок та інших типів волосся, характерних для жінок та чоловіків.

До приядерної зони відносимо декілька концептуальних ознак, які є як об'єктивними, так і образно-асоціативними:

- **тонкість волосся** – об'єктивна ознака, що вербалізується, зокрема, такими фразеологізмами: *by a hair*, *within a hair*, *to a hair*, *even the very hairs on your head are all numbered*;

- **вік** – також об'єктивна ознака, зумовлена біологічними властивостями волосся втрачати колір із віком людини; вербалізується, зокрема, такими лексичними одиницями: *old moustache*, *white hair and beard*;

- **захист** – ця об'єктивна ознака – захисна природня функція волосся – трансформувалася в образно-асоціативну та вербалізується наступними

мовленнєвими контекстами: *only covered in her long hair; locks instead of gauntlets*;

- **краса** – асоціативно-образна концептуальна ознака, яка ґрунтується як на зоровому аналізаторі – оцінка кольору волосся та форми зачіски, так і на дотикові, що вербалізується, зокрема, такими мовленнєвими контекстами як *beautiful golden hair, dark silken hair, look good*. Відзначаємо архетипний образ білявої жінки та чоловіка як еталону краси в англomовному соціумі;

- **сила / успішність** – міфологічне уявлення про волосся як вмістилище надзвичайної сили людини (біблейний мотив про Самсона) трансформувалась у сучасному соціумі в концептуальну ознаку успішності людини за умови гарного доглянутого волосся. Глянцеві журнали, численна реклама засобів догляду за волоссям маніфестують культ гарного волосся як символу успішності на прикладі відомих та успішних акторів, співаків тощо: *your hair will make everybody jealous*;

- **цінність волосся** – ще одна образно-асоціативна концептуальна ознака, що вербалізується біблеїзмом *even the very hairs on your head are all numbered* та мовленнєвими контекстами, наприклад, *they took a mighty pride in her hair*.

До периферії аналізованого концепту відносимо розглянуті вище соціально-ідентифікуючі функції, а саме: професійну, релігійну та соціально-групову.

До ядерної зони концепту HAIR у професійній картині світу, як і в наївному варіанті, відносимо такі об'єктивні ознаки волосся, як його тілесність та гендерну маркованість. Концептуальна ознака – **тілесність** – зафіксована в енциклопедичних дефініціях номінації *hair – growing from the epidermis of a mammal*; вона знаходить своє відображення і у дефініціях всіх конститuentів трьох ЛСГ *head hair, facial hair, body hair*, які вербалізують досліджуваний концепт. Концептуальна ознака **стать** також зафіксована енциклопедичними словниками у дефініціях зачісок та інших типів волосся, характерних для жінок та чоловіків. Ще одна ядерна концептуальна ознака – **структура** – є характерною лише для професійного бачення цього концепту та знаходить своє відображення у зазначенні структури волосини медичними довідниками (*hair shaft, cuticle, cortex, papilla*). Концептуальна ознака **розвиток** також виокремлюється лише в професійній картині світу та вербалізується, зокрема, наступним чином: *“the life cycle of a hair consists of three phases called anagen, catagen and telogen; lanugo, vellus hair, terminal hair”*.

До приядерної зони відносимо декілька концептуальних ознак, які, на відміну від наївної картини світу, є об'єктивними, а саме:

- **здоров'я** – як медичні довідники, так і енциклопедії перукарського мистецтва зосереджують увагу на здоровому вигляді волосся як еталонному: *“healthy hair indicates health and youth”* та вказують на методи лікування різноманітних хвороб волосся, наприклад: *laser treatment of hirsutism*. Ця ознака також вербалізується рекламою різноманітних засобів по догляду за волоссям у глянцевиx журналах;

- **вік** – також об'єктивна ознака, зумовлена біологічними властивостями

волосся втрачати колір із віком людини; вербалізується, зокрема, такими лексичними одиницями: *white hair is a sign of age*. У той же час наявність волосся на обличчі юнака (борода та вуса) є знаком його статевої зрілості: *facial hair is a sign of puberty*;

- **захист** – ця об'єктивна ознака – захисна природня функція волосся – вербалізується у спеціалізованих енциклопедіях наступним чином: *“head hair serves as primary sources of head insulation and cooling as well as protection from ultra-violet radiation exposure; body hair keeps the internal temperature regulated; eyebrows and eyelashes protect eyes from dirt and sweat”*.

До периферії аналізованого концепту, як і в наївній картині світу, відносимо професійну, релігійну та соціально-групову ідентифікуючі функції.

Висновки

Проведений аналіз показав, що структура англomовного концепту HAIR в наївній картині світу є трьохкомпонентним утворенням, що складається з ядра, приядерної зони та периферії. До ядра відносяться такі концептуальні ознаки як тілесність та стать. До приядерної зони належать об'єктивні та образно-асоціативні концептуальні ознаки, а саме: вік, тонкість, захист, краса, сила / успішність, цінність. Периферія концепту складається із соціально-ідентифікуючих функцій – професійної, релігійної та соціально-групової. До ядра концепту HAIR в професійній картині світу відносяться такі концептуальні ознаки як тілесність, стать, структура та розвиток. До приядерної зони належать об'єктивні концептуальні ознаки, а саме: здоров'я, вік, захист. Периферія концепту складається із професійної, релігійної та соціально-групової соціально-ідентифікуючих функцій.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді виокремлених аспектів вербалізації на матеріалі англomовного художнього мовлення.

Список літератури

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Sherrow V. Encyclopedia of hair: a cultural history. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2006. 450 p.

Hair [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_hairstyles
History of hair [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://thehistoryofthehairworld.com/hair_mythology.html

References

Selivanova, O. (2006). Suchasna lingvistika: terminologichna enciklopedija. Poltava: Dovkillja-K.

Sherrow, V. (2006). Encyclopedia of hair: a cultural history. Westport, Conn.: Greenwood Press.

Hair [Electronic resource]. Mode of access: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_hairstyles
History of hair [Electronic resource]. Mode of access: http://thehistoryofthehairworld.com/hair_mythology.html

Стаття надійшла до редакції 10.09.2019 р.